

April 2010

Problematische schulden en overmatige schuldenlast: belangrijkste trends tijdens het eerste kwartaal van 2010

Analyse uitgevoerd voor het Observatorium van Krediet en Schuldenlast door Duvivier R. (econoom)
en Noël D. (wetenschappelijk coördinator)

Contact en informatie: Romain Duvivier – Econoom

Verantwoordelijke uitgever: Denis Martens - Directeur

Observatorium van Krediet en Schuldenlast
Place Albert 1er 38
6030 Marchienne-au-Pont
België
T: 071/33.12.59
F: 071/32.25.00

Inleiding

In februari 2010 heeft het Observatorium van Krediet en Schuldenlast een analyse voorgesteld op basis van de gegevens uit 2009 van de Centrale voor Kredieten aan Particulieren (CKP) van de Nationale Bank van België (NBB). U vindt de volledige analyse terug op de website van het Observatorium via de volgende link:

<http://www.observatorium-credit.be/images/stories/docs/ccp2009-fevrier2010.pdf>

Na dit onderzoek kwamen wij tot het besluit dat er in de loop van 2009 in België een toename was van het aantal gevallen van problematische schulden en, meer dan waarschijnlijk, ook van overmatige schuldenlast. Deze conclusies stoelden hoofdzakelijk op een aantal evoluties tijdens het jaar 2009 die wij als volgt kunnen samenvatten:

1°) In vergelijking met 2008 nam het aantal nieuwe procedures voor collectieve schuldenregeling met 23,3% toe.

2°) Wat de kredietnemers betreft die met een betalingsachterstand aan de Centrale voor Kredieten aan Particulieren zijn gemeld, is het gemiddelde achterstallige bedrag bij een consumentenkrediet en een hypothecair krediet aan particulieren in de loop van 2009 gevoelig gestegen. Het Observatorium heeft berekend dat de gemiddelde achterstand in 2009 6.042 euro bedroeg, tegenover 5.394 euro in 2008, wat overeenkomt met een toename van 12%.

3°) Tussen 2008 en 2009 nam het aantal kredieten waarvan de betalingsachterstand niet was geregeld, met 4,4 % toe¹.

Na deze analyse vragen wij ons af of de gegevens van de Centrale voor Kredieten aan Particulieren voor het eerste kwartaal 2010 al dan niet wijzen op een toename van het aantal gevallen van problematische schulden die verband houden met kredieten, of van overmatige schuldenlast.

¹ De analyse bracht nog meer trends aan het licht. Het aantal kredietnemers dat gemeld was met een betalingsachterstand voor minstens één krediet, nam in 2009 toe met 3,64%. In 2008 steeg hun aantal slechts met 1,52%. We stelden ook een lichte procentuele stijging vast van kredietnemers met een betalingsachterstand ten opzichte van het geheel van kredietnemers.

A) Analyse van betalingsachterstanden op het vlak van krediet: het aandeel van kredietnemers met een betalingsachterstand:

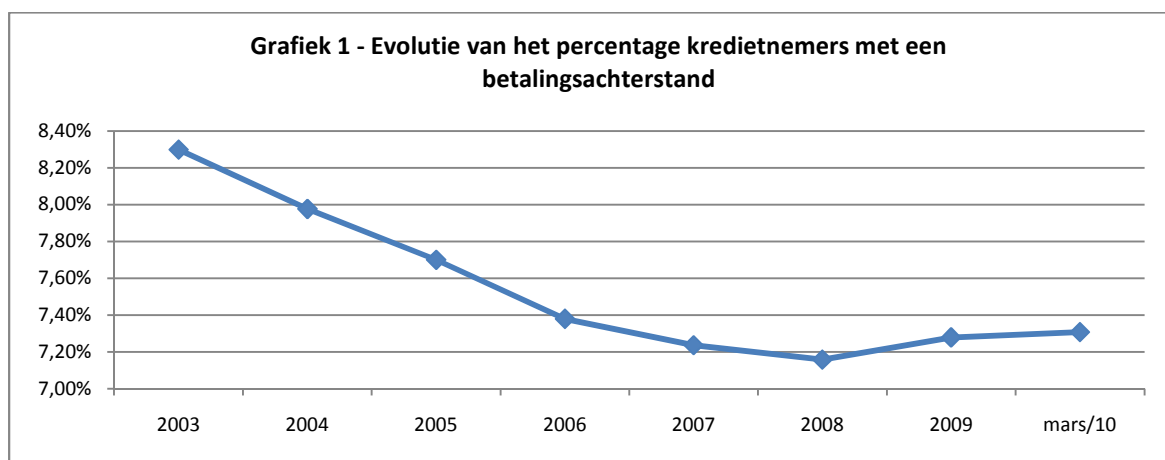
Om het fenomeen van problematische schulden te schetsen, verwijzen de meeste waarnemers naar de evolutie van het aantal kredietnemers die minstens één betalingsachterstand hebben voor een kredietovereenkomst die in de Centrale voor Kredieten aan Particulieren is geregistreerd. In de loop van 2009 steeg hun aantal met 3,64%. Dit percentage lag meer dan twee keer hoger dan in 2008 (1,52%). Tijdens het eerste kwartaal van 2010 steeg het aantal kredietnemers met een betalingsachterstand van 356.611 naar 359.972. Hoewel wij ervan uitgaan dat er in de loop van 2010 elk kwartaal 13.444 nieuwe kredietnemers met een betalingsachterstand zullen bijkomen, zal het aantal kredietnemers met een betalingsachterstand op het einde van het jaar met 3,76% zijn toegenomen. Dit percentage is nagenoeg hetzelfde als in 2009.

Hoewel het groeipercentage van kredietnemers met een betalingsachterstand vaak wordt gebruikt om de evolutie van problematische schulden te schetsen, lijkt ons dit niet de meest aangewezen indicator om dit fenomeen te duiden. Waarom wij deze indicator niet geschikt vinden, hebben wij uiteengezet in onze analyse van februari 2010 (zie verwijzing hiervoor). Voor het vervolg nemen wij enkel die indicator in aanmerking die wij het meest relevant vinden, namelijk het percentage van de kredietnemers met een betalingsachterstand (berekend ten opzichte van het totale aantal kredietnemers dat een consumentenkrediet of een hypothecair krediet heeft afgesloten dat in de Centrale is geregistreerd).

Wij hebben de volgende formule gebruikt om deze indicator te berekenen:

$$\text{Percentage kredietnemers met een betalingsachterstand} = \frac{\text{Aantal personen met minstens één betalingsachterstand}}{\text{Totaal aantal kredietnemers}}$$

De onderstaande grafiek toont de evolutie van de indicator tussen 2003 en eind maart 2010.

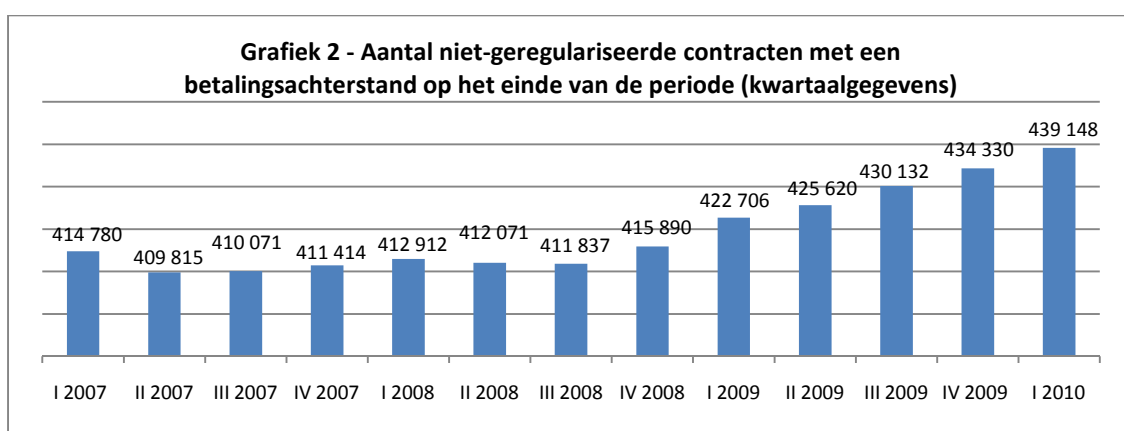
Bron: berekeningen en grafiek van het OKS op basis van gegevens van de NBB (CKP)

Uit deze grafiek kunnen twee tegengestelde trends worden afgeleid. Een eerste vaststelling is de gestage daling van het percentage kredietnemers met een betalingsachterstand tussen 2003 en 2008; een tweede vaststelling is dat dit percentage vanaf 2008 lichtjes stijgt. Tussen 2008 en 2009 gaat dit percentage van 7,16% naar 7,28%. Die lichte stijging zet zich ook nog tijdens het eerste kwartaal van dit jaar door om eind maart uit te komen op 7,31%. De stijgingen die wij hier aankaarten, zijn vanzelfsprekend slechts gering. De kentering ten opzichte van de onafgebroken daling tijdens de vijf vorige jaren is echter voldoende groot, zodat wij er rekening mee moeten houden. Trouwens, wanneer het percentage kredietnemers met een betalingsachterstand tegen hetzelfde tempo als tijdens het eerste kwartaal van dit jaar blijft stijgen, zal het eind 2010 7,4% bedragen en daarmee het peil van 2006 benaderen.

B) Meer betalingsachterstand, maar ook meer problemen om er iets aan te doen!

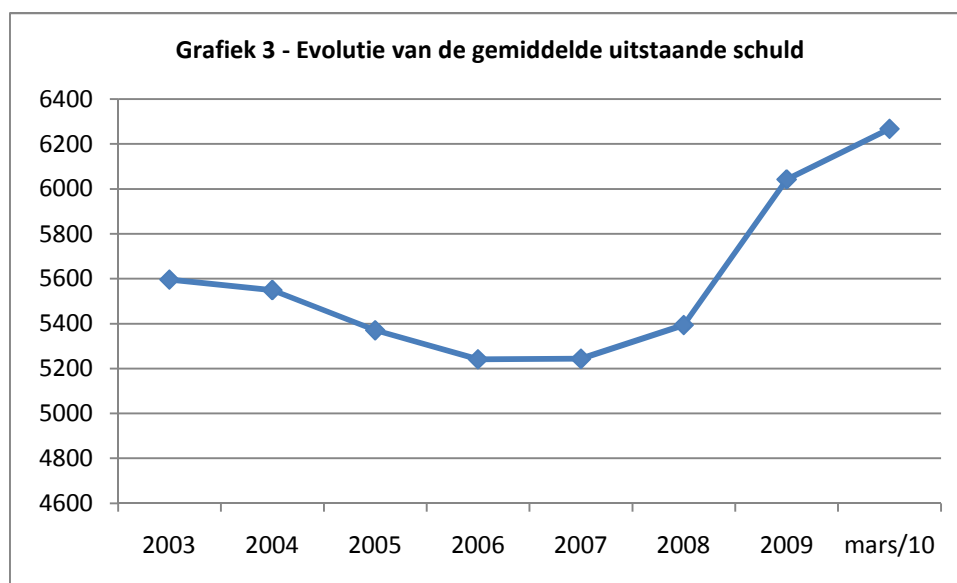
Twee trends aangehaald door de Nationale Bank van België (CKP) sterken ons vermoeden dat kredietnemers met een betalingsachterstand in 2009 almaar meer moeite hebben om het hoofd te bieden aan hun financiële problemen. Het aantal niet-geregulariseerde achterstallige betalingen steeg tussen 2008 en 2009 met 4,4 %. Tijdens diezelfde periode nam de gemiddelde uitstaande schuld per kredietnemer met een betalingsachterstand toe met 12%. Hoe zijn deze statistieken tijdens het eerste kwartaal van 2010 geëvolueerd?

De onderstaande grafiek toont aan dat het aantal niet-geregulariseerde achterstallige betalingen tijdens het eerste kwartaal van 2010 verder is toegenomen. Wij stellen vast dat het aantal niet-geregulariseerde achterstallige betalingen tot en met het derde kwartaal van 2008 vrijwel stabiel bleef. Vanaf het vierde kwartaal van 2008 steeg hun aantal elk kwartaal onafgebroken met gemiddeld 1,08%. Tijdens het eerste kwartaal van 2010 bedroeg het groeipercentage 1,11%. Wij moeten dan ook besluiten dat het aantal niet-geregulariseerde achterstallige betalingen het afgelopen kwartaal gestaag is blijven stijgen in dezelfde mate als in 2009.

Bron: berekeningen en grafiek van het OKS op basis van gegevens van de NBB (CKP)

Wij stellen een gelijkaardige evolutie vast wat betreft de gemiddelde uitstaande schuld per kredietnemer met een betalingsachterstand. Ter herinnering: deze statistiek verkrijgt u door het totaal van de invorderbare bedragen (gemeld door de kredietverstrekkers) te delen door het aantal kredietnemers met minstens één betalingsachterstand. In vergelijking met 2008 stijgt deze uitstaande schuld met 16,1% tot 6.042 euro op 31 december 2009. Op het einde van het eerste kwartaal van 2010 bedroeg de gemiddelde uitstaande schuld 6.267,73 euro. Deze evolutie van de gemiddelde uitstaande schuld komt voor de eerste drie maanden van 2010 overeen met een stijging per kwartaal van 3,73%. Als wij dit groeipercentage per kwartaal vergelijken met het jaarpercentage van 16,1% voor 2009, moeten wij besluiten dat voor dit eerste kwartaal de toename van de gemiddelde uitstaande schuld zowat vergelijkbaar is met die van het voorbije jaar².

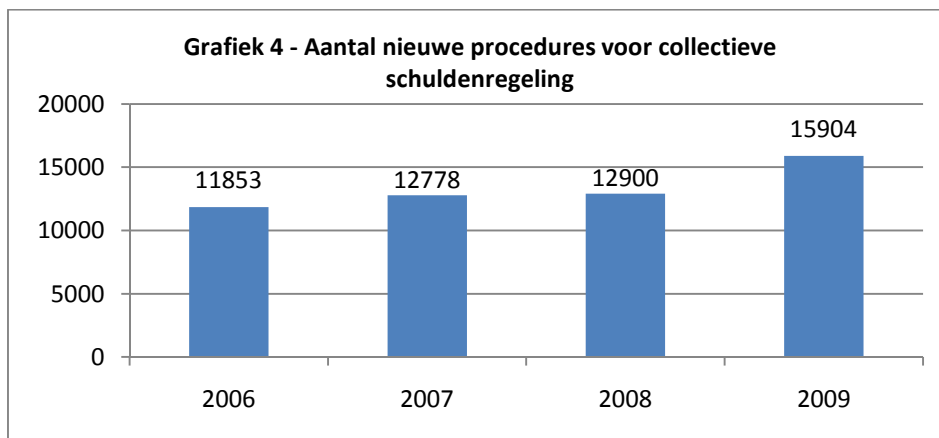
Bron: berekeningen en grafiek van het OKS op basis van gegevens van de NBB (CKP)

Wat de inschatting van het risico op overmatige schuldenlast betreft, benadrukken wij opnieuw dat deze cijfers relevanter zijn dan de toename van het aantal kredieten waarvoor een betalingsachterstand werd gemeld (zie hierboven). Deze cijfers wijzen erop dat de betalingsachterstand in sommige gevallen te wijten is aan kredietnemers die het almaar moeilijker hebben om hun situatie onder controle te krijgen. Als wij rekening houden met deze statistische ontwikkelingen is het erg waarschijnlijk dat deze 'eenmalige' betalingsachterstanden zullen uitgroeien tot meer 'structurele' financiële moeilijkheden. De definitie van overmatige schuldenlast luidt: blijvend onvermogen om op te komen voor zijn schulden. Deze ontwikkeling kan dus grote gevolgen hebben op het vlak van overmatige schuldenlast.

² Als deze stijging zich in heel 2010 op dezelfde manier doorzet, zou het jaarpercentage 15.92% bedragen

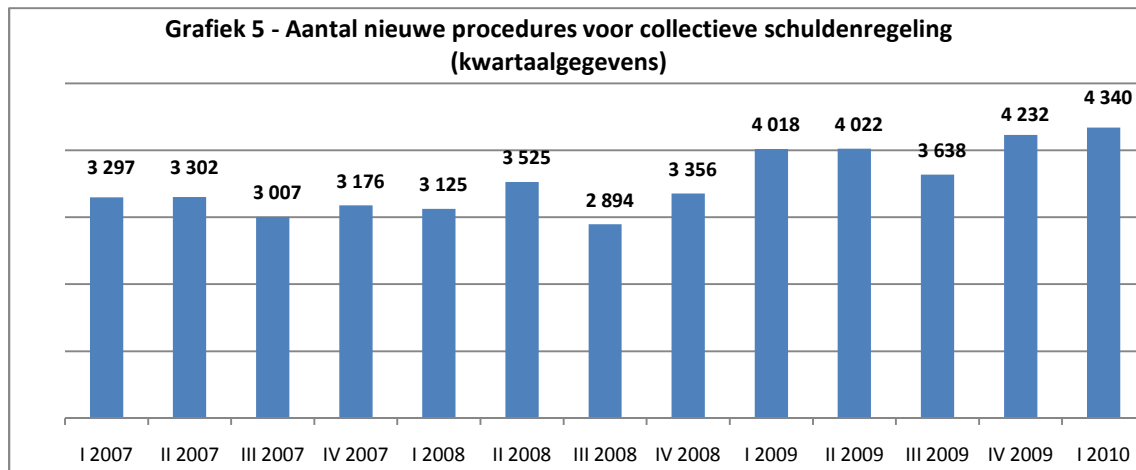
C) Gegevens over collectieve schuldenregeling

Particulieren met een overmatige schuldenlast kunnen een aanvraag voor collectieve schuldenregeling indienen. Omdat bepaalde gegevens met betrekking tot de procedure van collectieve schuldenregeling in de CKP worden bijgehouden, beschikt het Observatorium hiermee over een extra indicator om het probleem van problematische schulden in te schatten. In tegenstelling tot de voorgaande statistieken, die eerder op problematische schulden dan op overmatige schuldenlast wezen, zijn wij van oordeel dat het aantal nieuwe procedures voor collectieve schuldenregeling een echte indicator voor overmatige schuldenlast is. Wanneer vaker een beroep wordt gedaan op de procedure voor collectieve schuldenregeling, kan dit beschouwd worden als een teken dat gezinnen met almaar meer financiële problemen te kampen hebben. De onderstaande grafiek, die wij ook al in ons artikel van februari 2010 hebben voorgesteld, toont aan dat het aantal nieuwe goedgekeurde procedures tussen 2008 en 2009 is gestegen van 12.900 naar 15.904, wat overeenkomt met een toename van 23,3%.

Bron: NBB (CKP)

Hoe is deze variabele tijdens het eerste kwartaal van 2010 geëvolueerd? De onderstaande grafiek laat toe om deze vraag te beantwoorden. Hij geeft het aantal nieuwe procedures voor collectieve schuldenregeling weer die elk kwartaal ontvankelijk worden verklaard. Tijdens 2007 en 2008 werden per kwartaal minder dan 3.500 nieuwe procedures ontvankelijk verklaard (uitgezonderd tijdens het tweede kwartaal van 2008). Als wij het derde kwartaal even buiten beschouwing laten (periode gerechtelijk verlof), werden in 2009 elk kwartaal meer dan 4.000 nieuwe procedures ingediend. In het eerste kwartaal van 2010 verklaarden de rechters van de arbeidsrechtbanken 4.340 nieuwe procedures ontvankelijk. Dit aantal ligt hoger dan het kwartaalgemiddelde van 3.978 nieuwe procedures in 2009. Bovendien leert een vergelijking tussen de gegevens van het laatste kwartaal van 2009 en het eerste kwartaal van 2010 ons dat het aantal nieuwe procedures met 2,55% is toegenomen (groeipercentage per kwartaal).

Bron: berekeningen en grafiek van het OKS op basis van gegevens van de NBB (CKP)

Wij kunnen dus besluiten dat het aantal nieuwe procedures begin 2010 blijft toenemen. Het groeipercentage per kwartaal van 2,55% (wat overeenkomt met een jaarpercentage van 10,2%) wijkt echter voldoende af van het jaarpercentage van 23,3% om te besluiten dat de toename minder snel verloopt, hoewel deze evolutie uiterst relatief is. Het percentage van 2,55% voor het begin van dit jaar ligt immers een stuk hoger dan het gemiddelde kwartaalpercentage in 2006 en 2007, dat minder dan 1% bedroeg.

Conclusies:

Uit deze analyse kunnen wij besluiten dat de indicatoren die uitgaan van de gegevens van de CKP op dezelfde manier evolueren als in 2009, maar op een minder uitgesproken manier. Hoewel de gemiddelde uitstaande schuld toeneemt en het aantal regularisaties van betalingsachterstand afneemt tegen hetzelfde tempo als in 2009, neemt het aantal nieuwe procedures voor collectieve schuldenregeling bij de start van dit jaar minder snel toe.

In datzelfde eerste kwartaal van 2010 neemt het fenomeen van de overmatige schuldenlast niet sterker toe dan in 2009, maar het blijft wel even zorgwekkend. Bovendien evolueren de indicatoren voor een mogelijke problematische schuldenlast op dezelfde negatieve manier als in 2009. Waakzaamheid blijft dus geboden.